

KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ PARLAMENTER ASAMBLESİ
KEİPA

Doc. GA55/CC54/REP/20/tr

**KÜLTÜR, EĞİTİM VE SOSYAL İŞLER KOMİSYONU'NUN
ELLİ DÖRDÜNCÜ TOPLANTISI**

**“KEİ ÜYE DEVLETLERİNDEKİ TARİHİ SAĞLIK BİNALARININ KORUNMASI
VE ÇAĞDAŞ ROLÜ”
hakkındaki
RAPOR**

Raportör: Sn. Ioan VULPESCU, Romanya

* İşbu metin 7 Temmuz 2020 tarihinde Video Konferans sistemiyle gerçekleştirilen Kültür, Eğitim ve Sosyal İşler Komisyonu Toplantısında ele alınmış ve 6 Ağustos 2020 tarihinde Video Konferans sistemiyle gerçekleştirilen 55. Genel Kurul'da kabul edilmiştir.

I. GİRİŞ

1. Karadeniz bölgesi halklarının tarihi ve kültürel mirası son derece zengindir. Karadeniz bölgesi, dünya kültürlerinin ve dünya medeniyetlerinin kesişme noktasında yer alan, zor sosyo-ekonomik, kültürel ve politik gelişme süreçlerinden geçmiş bir çok etnik gruptan oluşmuş bir bölgedir. Bölge'nin tarihi süreci içerisinde gelişen maddi ve manevi değerler, Bölge'deki anıtlar, tarihi ve kültürel alanlar ve yanı sıra Bölge'deki tüm halkların kimliğinin korunması ve geliştirilmesi noktasında önem arz eden diğer objeler, her biri itibariyle dünya medeniyetinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Tarihi ve kültürel mirasın geliştirilmesi ve tarihi ve kültürel anıtların korunması ayrı ayrı her ülkenin ve de her ülke vatandaşının görevidir.
2. Modern realiteler bağlamında tarihi ve kültürel mirasın korunması konusu, küreselleşme bağlamında güncellik kazanmış olan bir konudur. Tarihi ve kültürel mirasın korunması ve restorasyonu bir toplumun entelektüel ve ruhsal gelişimine giden yolu açmakta ve söz konusu toplumun dünya mirasına olan katkısını artırmaktadır. Her bir birey, ayrı ayrı, geçmişin, günümüzün ve geleceğin yaratılmasında bir rol oynamakta olup, tarihsel ve kültürel mirasın korunmasından ve geliştirilmesinden sorumludur.
3. Tarihi ve kültürel miras geniş ve çok yönlü bir kavramdır. Tarihi ve kültürel miras, hem somut olmayan hem de somut kültüre atıfta bulunmakta ve her biri kendisine has içeriğe ve öneme sahip olan çeşitli kategorileri kapsamaktadır. İşbu Rapor, KEİ Üye Devletlerindeki tarihi sağlık tesislerinin korunması konusunu ele almaktadır.
4. Romanya KEİPA delegasyonunun önerisi üzerine, KEİPA Kültür, Eğitim ve Sosyal İşler Komisyonu, Ekim 2019'da Kişinev'de düzenlenen 53. Toplantısında, Komisyonun 54. Toplantısının Gündemindeki ana gündem maddesini "KEİ Üye Devletlerde Tarihi Sağlık Binalarının Korunması ve Çağdaş Rolü" konusunun teşkil etmesine karar vermiştir.
5. İşbu Rapor'da, Bulgaristan, Yunanistan, Moldova, Romanya, Rusya, Sırbistan, Türkiye ve Ukrayna ulusal delegasyonlarından elde edilen bilgilerden yararlanılmıştır. İlave kaynak materyal olarak ayrıca UNESCO'nun (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) internet sitesinden ve diğer uzmanlaşmış kuruluşların resmi internet sitelerinden de faydalanılmıştır.

II. KEİ ÜYE DEVLETLERİNDEKİ TARİHİ SAĞLIK BİNALARININ KORUNMASI VE ÇAĞDAŞ ROLÜ

6. Tarihi ve kültürel miras, yeri doldurulamaz değere sahip manevi, kültürel, ekonomik ve sosyal bir sermayedir. Tarihi ve kültürel mirasın korunması konusu birçok farklı yöne sahip olan ve dolayısıyla bir çok alanı ilgilendiren bir konudur. Bu alanlardan biri, ulusal kimlik kavramını şekillendirmede önemli bir unsur olan sağlık tesislerinin tarihi mirasının korunmasıdır.
7. Sağlık alanındaki tarihi ve kültürel miras objeleri, somut dönemlerin ve medeniyetlerin örneklerini teşkil eden, bu dönemlerin ve medeniyetlerin kültürlerine ve gelişimlerine ışık tutan gerçek bilgi kaynakları hükmündeki, belirli bir tarihsel noktada inşa edilmiş olan tarih, arkeoloji, mimari, sanat vb. açılardan değer ifade eden taşınmaz malları içermektedir.

8. Tarihi eserler, münferit binalar, tarihi çevreleri olan inşaatlar ve yapılar, anıtsal sanat eserleri, bilim ve teknoloji objeleri, askeri tesisler, bağımsız binalar veya kompleksler, istihkam yapıları ve surlar, saraylar, yerleşim tesisleri, kamu tesisleri, idari tesisler, ticari tesisler, endüstriyel tesisler, bilimsel tesisler, eğitim tesisleri, sağlık tesisleri, dini amaçlara hizmet eden anıtlar, tarihi alanlara veya tarihi yerleşimlere ait bölümler, peyzaj mimarlığı ve bahçe işleri, insan kreasyonları veya insan ve doğa kreasyonlarının birleşimleri, tarihi merkezler ve eski şehir kalıntıları, abideler, çeşitli etnik toplulukların olağanüstü kültürel ve doğal manzaraları, binaların ve antik kentlerin veya yerleşimlerin kalıntıları, hep birlikte, tarihi ve kültürel mirası oluşturmaktadırlar.
9. Diğer anıtlarla birlikte tarihi ve kültürel mirası temsil eden sağlık tesisleri, ilgili yasaların hükümleri uyarınca tek devlet siciline dahil edilmekte ve devlet tarafından korunup, gözetilmektedirler. Söz konusu devlet sicili, ayrıca, sicile dahil edilmelerine ilişkin ilgili kararlar henüz kabul edilmemiş olan, bununla birlikte devlet korumasına tabi olmaları gerektiği tespit edilmiş bulunan tarihi ve kültürel miras objelerini de içermektedir.
10. Anıtların tescili ve korunması çalışmaları devlet tarafından üstlenilmekte ve yıllar geçtikçe tarihi mirasın muhafaza edilmesine ve korunmasına olan ilgi artmaktadır. Özel olarak alınan kararların yanı sıra, tarihi sağlık tesislerinin muhafaza edilmesi ve korunması alanında gerçekleştirilen çeşitli faaliyet türlerinin düzenlenmesine yönelik olarak da çeşitli devlet kararları alınmaktadır.
11. Tarihi ve kültürel anıtların korunması alanında ortaya konan görevlerin başarılı bir şekilde yerine getirilmesi, hükümet organlarının ve kamu kuruluşlarının çalışmalarının ne kadar verimli bir şekilde organize edildiğine, yasaların uygulanması noktasında gösterilen hassasiyete, yeni yasama eylemlerinin nasıl detaylandırıldığına ve bu faaliyet alanına müdahil olan herkesin bu alana ilişkin sorunların önemini anlama ve hissetme derecesine bağlıdır.
12. Bazı ülkelerde, tarihi sağlık alanlarını korunması noktasında uzmanlaşmış organlar bulunmaktadır. Tarihi ve kültürel anıtların korunması amacıyla tesis edilmiş olan topluluklar, anıtların korunmasını ve desteklenmesini sağlamaya yönelik çeşitli tedbirler almak suretiyle, tarihi anıtların kurtarılması ve tanıtılması için birçok çalışmalar gerçekleştirmekte ve bu anlamda iyi iş çıkarmaktadırlar.
13. Kamu kurumları ve bilimsel kuruluşlar, tarihi sağlık tesisleri de dahil olmak üzere tarihi ve kültürel mirasın korunmasında önemli bir rol üstlenmiş bulunmaktadır. Söz konusu kurum ve kuruluşlar, eski binaların tarihini incelemekte ve söz konusu binaların fiziksel kayıp ve yıkımlara karşı korunmalarının yanı sıra onarım çalışmaları, destek yapıları ve restorasyon çalışmaları yoluyla da korunmalarını içeren koruma programları geliştirmektedirler.
14. Tarihi ve kültürel anıtların korunması uluslararası kuruluşlar ve uluslararası toplumla yakın etkileşim ve işbirliği içerisinde gerçekleştirilmektedir. Tarihi ve kültürel mirasın korunması da dahil olmak üzere uluslararası kültürel ve bilimsel işbirliğine konu olan geniş bir yelpazedeki birçok sorunla ilgilenen başlıca uluslararası kuruluş, 1946'da kurulmuş olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütüdür

(UNESCO). UNESCO'nun¹ faaliyetleri, tüm KEİ Üye Devletleri de dahil olmak üzere dünyadaki tüm ülkeleri kapsamaktadır.

15. UNESCO çeşitli alanlarda faaliyet yürütmekle birlikte, en önemli faaliyet alanını normatif eylemleri oluşturmaktadır. UNESCO, tarihi ve kültürel mirasın muhafazası ve korunması alanında çok sayıda tavsiye kararı almış ve çok sayıda uluslararası sözleşme akdetmiştir. Bunlar arasında; Silahlı Çatışma Durumunda Kültür Varlıklarını Koruma Sözleşmesi (1954); Kültürel Mülkiyetin Yasadışı Şekilde İthalatının, İhracatının ve Sahipliğinin Devrinin Yasaklanmasının ve Önlenmesinin Yollarına İlişkin Sözleşme (1970); Dünyanın Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına İlişkin Sözleşme (1972); Sualtı Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi (2001); Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi (2003); ve Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi (2005).
16. UNESCO Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Komisyonu'nun girişimi üzerine, 1972 yılında Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi ve 1976 yılında da Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rolüne İlişkin Tavsiye Kararı kabul edilmiştir. Sonuç itibarıyla, söz konusu Komisyon liderliğinde bir uluslararası kültürel işbirliği sistemi tesis edilmiştir. Söz konusu Komisyonun sorumlulukları arasında dünya mirasının seçkin anıtlarının bir listesinin hazırlanması ve ilgili tarihi alanların korunmasının sağlanmasında katılımcı devletlere yardımcı olunması yer almaktadır.
17. UNESCO ayrıca gezegenin tüm kıtalarındaki anıtları korumak amacıyla uluslararası kampanyalar da yürütmektedir. Böylelikle birçok tarihi ve kültürel anıt yok olmaktan kurtulmuş ve dünya tarihi ve kültürüne geri kazandırılmıştır. UNESCO, anıtların korunması ve restorasyonu konusunda uluslararası bilimsel işbirliğinin geliştirilmesini desteklemektedir.
18. Kültürel varlıkların korunmasına ilişkin sorunlar, UNESCO ile yakın işbirliği içerisinde olan diğer uluslararası sivil toplum kuruluşlarının da ilgi odağında bulunmaktadır. Bu bağlamda, 1965 yılında kurulmuş olan Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS), ülkelerin yetkili makamlarının ve genel nüfuslarının söz konusu ülkelerde bulunan anıtlara, tarihi alanlara ve bir bütün olarak kültürel mirasa olan ilgilerini arttırmak amacıyla, kültürel miras alanlarının araştırılması, muhafaza edilmesi ve korunmasının teşvik edilmesi için çalışmaktadır.
19. 1947 yılı Mayıs ayından bu yana faaliyette olan Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM), öncelikle kültürel varlıkların yasadışı ticareti ile mücadeleye, kültürel varlıkların sergilenmelerine ilişkin güvenlik önlemlerine ve kültürel varlıkların ait oldukları ülkelere geri döndürülmelerine özel önem atfederek, müzeler arasında uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi amacını taşımaktadır. Uluslararası Kültürel Varlıkların Muhafazası ve Restorasyonu Araştırma Merkezi (Roma Merkezi) ilgili dokümanları toplamakta, incelemekte ve bu dokümanların dağıtımını gerçekleştirmekte, yapılan araştırmaları kordine etmekte, konunun uzmanlarının eğitimine yardımcı olmakta ve kültürel varlıkların muhafazası ve restorasyonu hakkında önerilerde bulunmaktadır. Bahsi geçen ICOMOS, ICOM ve Roma Merkezi kuruluşları, UNESCO kapsamında "A" statüsüne sahip istişari organlardır ve birbirleriyle yakın işbirliği içerisinde dirler.

¹ UNESCO Anayasası'nın 1. maddesinin 2. Fıkrası uyarınca, UNESCO, dünyanın kitap, sanat eserleri, tarihi ve bilimsel anıtları mirasının muhafazasını ve korunmasını sağlayarak ve ilgili uluslara gerekli uluslararası sözleşmeleri tavsiye ederek bilgiyi korur, arttırır ve yayar.

20. Yasal çerçeve kapsamında ayrıca aşağıdaki uluslararası yasal belgeler de yer almaktadır: Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (1969) ve Avrupa'nın Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi (1985).
21. Uluslararası topluluk, tarihi ve kültürel anıtların korunması için önemli çabalar sarf etmektedir. Bu kapsamda, kültürel varlıkların korunmasına yönelik olarak özel uluslararası kuruluşlar kurulmuştur. Bu alandaki ulusal mevzuatlar, tarihi sağlık tesisleri de dahil olmak üzere, tarihi ve kültürel mirasın korunmasına yönelik olarak, uluslararası yasal belgeler temelinde şekillenmektedirler.

KEİ Üye Devletlerindeki durum

22. **Bulgaristan**'da taşınmaz kültürel miras alanlarının tespiti işlemi, söz konusu kültürel miras alanlarının işlevleri her ne olursa olsun, Bulgaristan Cumhuriyeti Kültürel Miras Yasası kapsamındaki “Taşınmaz kültürel mirasın korunması” başlıklı Beşinci Bölüm ve yanı sıra taşınmaz kültür varlıklarına erişim sağlanmasını ve taşınmaz kültür varlıklarının Ulusal Kamu Siciline kaydedilmesini öngören 10.07.2019 tarihli ve 3 sayılı taşınmaz kültür varlıklarının tespiti ve ilanı, taşınmaz kültür varlıklarına taşınmaz kültür varlığı statüsünün verilmesi ve taşınmaz kültür varlıklarının kategorisinin belirlenmesi prosedürü hakkındaki Yönetmeliğin “taşınmaz kültür varlıklarının tespiti ve ilanı ve taşınmaz kültür varlıklarına taşınmaz kültür varlığı statüsünün verilmesi” başlıklı İkinci Bölümü'nün “Alanların taşınmaz kültür varlığı olarak tespiti” başlıklı 1. Kısımı'na göre gerçekleştirilmektedir.
23. Taşınmaz kültürel miras alanlarının tespit edilmesi işlemi, taşınmaz kültürel varlık olup olmadığına dair üzerinde araştırma yapılan objenin araştırılmasını, incelenmesini ve önceden değerlendirilmesini içeren sistematik bir süreçtir. Arkeolojik eserler hariç, taşınmaz kültürel değerlerin araştırılması ve incelenmesine yönelik faaliyetler, Ulusal Taşınmaz Kültür Mirası Enstitüsü (NIICH), bilimsel kuruluşlar, yüksek okullar, müzeler ve de Kültür Bakanlığı tarafından onaylanan yıllık bölgesel programlar kapsamında bulunan veya belediye yetkililerinin, bölge valilerinin veya gerçek ve tüzel kişilerin önermeleri kapsamında yer alan gerçek ve tüzel kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir.
24. Kültürel miras alanlarının belirlenmesi ve muhafaza edilmesine ilişkin ulusal politikalar Kültürel Miras Kanunu'nda belirtilmiştir. Kültürel Miras Kanunu, sahip oldukları işlevlere bakılmaksızın tüm taşınmaz kültürel değerler için geçerlidir. Bulgaristan'ın yasal çerçevesi, belirgin bir şekilde tarihi sağlık tesislerine yönelik herhangi bir tedbir içermemektedir. Tarihi alanlar, Kültürel Miras Kanununda belirtilen sınıflandırma ve kategorizasyon kapsamındaki önemlerine göre değerlendirilmektedirler.
25. Geleneksel Tıp alanındaki Somut Olmayan Kültürel Mirasın Ulusal Sicili, ana hatlarıyla, bireysel şifacının yetenek ve becerileri ile ilişkili geleneksel şifacılığı kapsamaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki bilgi ve becerilere yer verilmiştir: geleneksel şeytan çıkarma (“baene”); geleneksel iksir, infüzyon, krem üretimi; geleneksel masaj ve kayropratik (“chekrakchiystvo”); ve doğaüstü şifa becerileri. Söz konusu bilgi ve becerilerin, UNESCO Somut Olmayan Dünya Kültürel Mirasının Temsilci Listesinin Geleneksel Tıp alanına dahil edilmesine yönelik olarak bugüne kadar Kültür Bakanlığı Somut Olmayan Kültürel Varlıklar Ulusal Konseyi'nde tartışılmak üzere Bulgaristan içerisinde herhangi bir başvuruda bulunulmamıştır. Geleneksel

şifacıların sadece belirli şart ve koşullar altında aktarılan belirli “gizli” bilgilere, becerilere, tekniklere ve araçlara sahip insanlar olduğu unutulmamalıdır.

26. Kültürel Miras Kanununda yer alan ilkelerden biri, kültürel mirasın muhafaza edilebilmesi ve korunabilmesi, koruma politikasının sürdürülebilir gelişiminin ve vatandaşların kültürel değerlere eşit şekilde erişebilmelerinin sağlanması için gerekli koşulların oluşturulması amacıyla, kültürel mirasın korunmasına yönelik faaliyetlerin yönetiminin ve finansmanının ademi merkezileştirilmesi ilkesidir. Taşınmaz kültür mirasının korunması alanındaki bölgesel politikalarda değişiklik yapılmasına ilişkin önerilerin, Bulgaristan'daki belediyeler ve Ulusal Belediyeler Birliği tarafından sunulması gerekmektedir.
27. 19. yüzyılın sonları itibariyle, **Yunanistan**'da, Girit adasında, Kandiye, Resmo ve Hanya Belediye Hastaneleri halihazırda işler durumdaydılar; ayrıca yine Hanya ve Kandiye'de iki askeri hastane ve yanı sıra bulaşıcı hastalıkların tedavisine yönelik Hanya Sanatoryumu ve diğer sağlık tesisleri olmak üzere çeşitli sağlık tesisleri işler halde bulunmaktaydı. Söz konusu türden tesisler, büyük çoğunluğu itibariyle, günümüzde ya yıkılmış ya da devreden çıkarılmış durumdadır veya başka amaçlarla kullanılmaktadırlar. Bununla birlikte, sosyal ve tarihi bir bakış açısından, Yunanistan'dan ve diğer Avrupa ülkelerinden gelen cüzzam hastalarının teşkil ettiği Spinalonga Adası leprosariumu, cüzzamlıların oluşturduğu az sayıdaki topluluk örneklerinden biridir. Bu adada yaşanan acıların, eziyetlerin, kederin ve umutsuzluğun yarattığı atmosfer hissedilebilir. Burası insani değerlerin teste tabi tutulduğu bir alan olmuştur. Benzer iki yeni leprosarium binası ise Avrupa modernizmini temsil etmektedirler. Girit Yeni Anıtlar ve Teknik Eserler Dairesi, Girit'te ve genel olarak Yunanistan'da savaşlar arası dönemin radikal modernizmini temsil eden ve savaşlar arası dönemin en önemli hastane altyapılarından birini teşkil eden iki Spinalonga binasının sembol eserler olarak tanımlanmasını talep ettikleri bir dosya başvurusunda bulunmuştur. Söz konusu binalarla ilgili olarak atılacak bir sonraki adım, bu binaların restorasyonu ve Spinalonga adasının sosyal ve tarihi mirasına entegrasyonlarının sağlanması olacaktır.
28. Önemli sayıda tarihi sağlık tesisi, Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından kültürel anıtlar/semboller olarak sınıflandırılmış olup, 3028/2002 sayılı Kanun kapsamında koruma altına alınmıştır. Aşağıdaki sağlık tesisleri/hastaneler, söz konusu kapsamda kültürel anıt olarak belirlenmiştir: Attika Bölgesinde; Göz Kliniği, Evangelismos Hastanesi (sadece eski kanadı itibariyle), kronik ve tedavi edilemeyen hastalar ve hastalıklara yönelik Barınak, Aretaio Hastanesi, Hippocratio Hastanesi, Aegenitio Hastanesi, Göğüs Hastalıkları “Kurtuluş” Hastanesi, Pire Deniz Hastanesi, Attika Psikiyatri Hastanesi Ergen Uyuşturucu Kullanıcıları Rehabilitasyon Merkezi, Attika Dromokaition Psikiyatri Hastanesi, Eski “401 Askeri Hastanesi”, Tarihi Alan olarak belirlenen ve koruma altında bulunan Makronisos adasında sürgün edilen siyasi mahkumlara yönelik toplama kampları. Orta Yunanistan/Euboea Bölgesinde; Skyros eski Belediye Hastanesi. Güney Ege Bölgesinde/Syros Adasında; Ermoupoli Syros'ta Bulaşıcı Hastalıklar için Lazareta Sanatoryumu. Yukarıdakilere ek olarak sayılabilecek büyük tarihsel öneme sahip diğer kayda değer sağlık kompleksleri şunlardır: Agios Georgios Salaminas adacığındaki Revir (terk edilmiş), Atina Genel Hastanesi “ELPIS”, Voula Asklepionu, Attika Sismanoglio-Amalia Fleming Genel Hastanesi, Elena Venizelou Genel Hastanesi, Penteli Çocuk Hastanesi, Pire'deki Metaxas Genel Hastanesi. Ayrıca, Parnitha'da bulunan terk edilmiş Xenia otel

binasının (eski Sanatorium) “yeni anıt” olarak belirlenmesi ve sınıflandırılması süreci devam etmektedir.

29. Hidroterapi tesisleri, kaplıcaların iyileştirici özelliklere sahip olması ve birçok hastalığın tedavisine katkıda bulunması nedeniyle, daha geniş bir yelpazede yer alan özel bir tarihi sağlık kuruluşları grubunu oluşturmaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki tesisler anıt/sembol binalar olarak belirlenmiştir: Methana limanının güney ucundaki Agioi Anargyri Hidroterapi Kompleksi; Eski Loutra Kythnos Oteli ve Sağlık Kaplıcası Tesisi; Loutra Edipsos'taki Sağlık Kaplıcası tesisleri; “Avra Termal Kaplıcaları”; “Aziz Anargyroi Kaplıcaları”; 40 Platania'daki Papaioannou Kaplıcaları; ve Anesis Oteli-Sanatoryumu Karma Kullanımlı Kaplıcaları.
30. Özellikle orijinal bina yapıları üzerine yapılan tadilat çalışmaları bağlamında olmak üzere mimari ve inşaat aşamalarının tanımlanması amacıyla sağlık tesisleri ile ilgili tarihsel kanıtların toplanması, tasarımların, inşaat izinlerinin, eski fotoğrafların vb. araştırılması gibi faaliyetler çok emek gerektirmekle beraber, söz konusu faaliyetler, değerlendirme amaçlı ayrıntılı dokümantasyon için ve yeni anıt sınıflandırmasına yönelik önerileri takiben yapılması gerekli olan faaliyetlerdir.
31. Teselya'da (Magnesia, Larissa, Karditsa ve Trikala bölgelerinde) ve Orta Yunanistan'da (Fthiotida ve Evritania bölgelerinde) yer alan bir dizi sağlık kuruluşu ve tesisi, modern dönemdeki sağlık hizmetleri ile ilgili mimariyi ve sağlık uygulamalarını göstermeleri bakımından büyük ilgi çekmektedir. Bu tesislerin bakımı ve korunması, söz konusu tesislerin Yeni Anıtların ve Yeni Kültürel Değerlerin Korunması Dairesi tarafından gerçekleştirilen ayrıntılı dökümantasyon ve 3028/2002 sayılı Yasa (153/A28-6-2002 sayılı Hükümet Gazetesinde yayımlanmıştır) uyarınca daha yeni anıtlar olarak tanımlanmasına dayanmaktadır. Bu bağlamda eski Dedeoğaç Hastanesi, 19. yüzyılın sonlarına ait dikkat çekici nitelikteki tarihi bir anıttır. Korfu İngiliz Askeri Hastanesi de bu kapsamda bir anıt olarak tanımlanmış olup, 3028/2002 sayılı Kanun ile korunmaktadır.
32. **Moldova Cumhuriyeti**'nde, sağlık kurumları tarafından kullanılmakta olan ve kültürel miras anıtları olarak kabul edilebilecek birkaç tarihi bina bulunmaktadır. Mülk türünden bağımsız olarak, tarihi anıt statüsüne sahip sağlık kurumlarının tarihi binaları ve anıt statüsüne sahip diğer yapılar, 1530/1993 sayılı Anıtların Korunması Hakkında Kanunun hükümlerine tabidir. Kanunun 10. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, anıtların devlet tarafından korunması ilgili delillerin temini, incelemelerin gerçekleştirilmesi, kıymetlendirmenin yapılması, kurtarma, muhafaza, koruma ve restorasyonun sağlanması; malzeme tabanının genişletilmesi; anıtların eğitim ve yayılma sürecinde çeşitli incelemeler için kullanımı ve erişilebilirliği anlamına gelir. Devlet koruması, Parlamento, Hükümet, bölge, il, belediye ve toplumsal konseyler ile ilçe belediye başkanları aracılığıyla sağlanır. Söz konusu Kanunun 13. Maddesi uyarınca, anıtların bütünlüğünün korunabilmesi için, herhangi bir yasal unvana sahip olan kişiler, koruma çatısı sağlamak ve onları gözetim altında bulundurmamak suretiyle anıtların korunmalarını sağlayacak önlemler almakla ve anıtların kullanım sözleşmelerine uymakla yükümlüdürler.
33. Kültürel miras anıtları olarak tanımlanmış olan sağlık kurumları tarihi binalarının listesinde; 1 Nolu Belediye Klinik Hastanesi, Travmatoloji ve Ortopedi Cumhuriyet Klinik Hastanesi, 4 Nolu Belediye Çocuk Klinik Hastanesi, ve Cumhuriyet Klinik Psikiyatri Hastanesi yer almaktadır.

34. Briceni bölgesinde bulunan Krupenski Konağı'ndaki eski hastane mimari anıt statüsüne sahip olup, ulusal tarihi kültürel mirasın bir parçası olarak devlet tarafından korunmaktadır. Pavlovka Parkı, statüsü Doğal Miras Kanunu ile belirlenmiş ve devlet tarafından korunmakta olan, ulusal öneme sahip bir peyzaj mimarisi anıttır. Günümüzde hastane kapalıdır ve restorasyon çalışmaları devam etmektedir. 19. yüzyılın sonunda inşa edilmiş olan ve bölgenin mimari sembolü sayılan Krupenski Konağı, Donduseni'deki Țaul Parkı'ndan sonra ülkenin en değerli ikinci parkı olarak kabul edilmektedir. Geliştirildiğinde sadece Moldova Cumhuriyeti'nin kuzey bölgesi için değerli bir turistik cazibe merkezi haline gelmekle kalmayacağı, yerel turizmi arttırmasının yanında aynı zamanda Moldova Cumhuriyeti genelindeki vatandaşlar ve komşu ülke Ukrayna'dan gelecek olan turistler için de bir turistik merkez olacağı değerlendirilen Pavlovca Park'ta günümüz itibariyle geliştirme çalışmaları yapılmasına ihtiyaç vardır. Parkın restore edilmesi, park dahilinde bir müze açılması, bir çocuk kampı oluşturulması, çiftlik turizmine yönelik bir misafirhane açılması ve böylelikle aynı zamanda yerel ve bölgesel ekonomik sektörün geliştirilmesi ve yeni istihdam olanakları yaratılması planlanmaktadır.
35. Böylelikle, Pavlovka Parkı, ulusal ve hatta uluslararası turizm rotalarında önemli bir nokta olabilir. Park, yerel miras olarak kabul edilen bitki türlerini ve dekoratif çalıları içeren peyzajı ve arşitektonik mimarisi bakımından da değerlidir. Pavlovca Parkında çocuk kamplarının oluşturulması, yaz aylarında çocuklar için niteliksel ve entelektüel boş zaman aktivitelerinin düzenlenebilmesine katkıda bulunacaktır. Tanıtımı yapılacak olan parktaki Linden Gezi Yolu'nun turistlerin ilgisini çekeceği düşünülmektedir.
36. Ayrıca Larga'nın ve tüm Briceni bölgesinin gastronomik geleneklerinin de popülerleştirilmesi planlanmaktadır. Pavlovca Parkı, Larga'daki Ahşap Kutsal Üçlü Kilisesi, Briceni'deki Kutsal Diriliş Manastırı, Pererita'daki "Grigore Vieru" Müze Evi de dahil olmak üzere yakın bölgelerde yer alan turistik noktalar için bir turizm merkezi işlevi görebilir. Sonuç olarak, böylelikle, yerel ve bölgesel ekonominin gelişimi sürdürülebilir kılınabilir ve Larga nihayetinde yeni istihdam olanaklarının yaratılmasını ve genel nüfusun yaşam standartlarının yükseltilmesini kolaylaştıracak olan dinamik ve müreffeh bir yer haline gelebilecektir. Avrupa standartlarına göre restore edilen Pavlovca Parkı, Moldova Cumhuriyeti'nin turizm pazarını zenginleştirebilecektir.
37. **Romanya**'da, parlamentoda teşkil edilen ihtisas komisyonları, kültürel mirasın somut biçimleri olduğu düşünülen tarihi binalarda yer alan Rumen hastanelerini değerlendirmek için Ulusal Miras Enstitüsü, Kültür Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı ile yakın işbirliği içerisinde. Uzmanlar, sağlık tesislerinin yer aldığı 137 tarihi bina söz konusu kapsamda değerlendirmiş olup, bunlardan 14'ü A Grubu anıt (ulusal veya evrensel değere sahip tarihi anıtlar) ve 123'ü ise B Grubu anıt (yerel kültürel mirası temsil eden tarihi anıtlar) olarak sınıflandırılmıştır. Toplam 137 tarihi binadan 17'si tümleşke ve 120'si anıt statüsündedir. Bununla birlikte, hala değerlendirilmemiş ve dolayısıyla tescil edilmemiş birkaç bina daha bulunmaktadır.
38. Ne yazık ki, birçok yerel tarihi bina orijinal tarihi işlevini koruyamamıştır. Bazıları başka amaçlarla kullanılan alanlara dönüştürülmüşken, diğerleri ise üzerinde buldukları arsalarda ticari yapılaşma yapılabilmesi için alan boşaltmak amacıyla yıkılmıştır. Bu nedenle, tüm paydaşların, sağlık tesislerinin tarihi ve kültürel mirasının restore edilebilmesi amacı doğrultusunda söz konusu tesislerin tescil

edilebilmesi için gerekli yasal prosedürleri uygulamaları noktasında teşvik edilmeleri önemlidir.

39. 2016-2022 Dönemi Romanya Kültür ve Kültürel Miras Stratejisi'nin öncelikleri arasında, tarihi binaların restorasyonu ve korunması için geri ödemesiz hibe mekanizmalarının oluşturulmasına yönelik kapasitesinin güçlendirilmesi yer almaktadır. Hastaneler, somut kültürel mirasın korunması/restorasyonu amaçlı sözleşmeli kredi faizlerinin sübvans edilmesine yönelik fon sağlamak amacıyla daha esnek mekanizmaların tesis edilmesinden faydalanabilecek kurumlar listesine dahil edilmiştir.
40. Ulusal Hastaneler Kanunu, sağlık tesislerini içeren binaların korunmasına ve restorasyonuna yönelik olarak farklı bir koşul belirtmemektedir. Gelecek yıllarda en önemli hedeflerden biri, hastanelere ait tarihi binaların korunmasına yönelik ulusal politikaların geliştirilmesinde tıbbi ve kültürel öncelikler arasında bir sinerji yaratılması gerekliliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu tarihi binaların korunması ve geliştirilmesi için Ulusal Miras Enstitüsü'ne tam destek verilmesi suretiyle bölgesel politikaların geliştirilmesi önerilmektedir.
41. En etkileyici ve iyi bilinen örneklerden biri, neoklasik tarzda inşa edilmiş, Venedik'teki "Ospedale di S. Lazzaro e Medicanti" tarafından önerilen modelden esinlenen Dr. Carol Davila Nefroloji Klinik Hastanesidir. 300 yıl önce kurulan Colțea Hastanesi, Berlin'deki "Charite" hastanelerine ve Londra'daki "Guy" hastanelerine benzer bir formatta sosyal-tıbbi misyona sahip olan ilk Avrupa tıbbi ünitelerinden biriydi. Colțea Hastanesi'nin 1840'a kadar sadece yabancı doktorlar tarafından gerçekleştirilen klinik uygulamalar, ilk kez belgelendirilen bir organın ameliyatla alınması işleminin kurumun cerrahi performansı olarak gerçekleştirilmesi ve ilk "küçük cerrahi el kitabı"nın hastanenin himayesinde vücut bulması gibi tıbbi başarıları, mimari yapısı kadar ilginçtir. 1844 yılı itibariyle, yenilikçi tıbbi uygulamaları yürüten alanın önde gelen uzmanları veya ilgili politikaları yürüten hastane yöneticileri, zaman içerisinde dönemin Sağlık Bakanları olarak atanmaya başlanmıştır. Bütün bu hususiyetleri ve de mevcut kemik iliği nakli departmanı bu hastanenin günümüze kadar önemini korumasını sağlamıştır.
42. Romanya'nın anıt hastaneler listesi; Banffy Kalesi (19. yüzyıldan kalmadır, günümüze Kluj'da bir psikiyatri hastanesi olarak hizmet vermektedir), Haller tabyası üzerine inşa edilen Sibiu Nöroloji Hastanesi (16. yüzyılda inşa edilmiştir) gibi bazı önemli tarihi binaları içermektedir.), günümüzde (20. yüzyıl itibariyle) Sălaj Psikiyatri Hastanesi olarak hizmet vermekte olan Beldy Kalesi veya bir Fransisken manastırından (18. yüzyıldan kalma) klinik bir kuruma dönüştürülmüş olan Maramureş Askeri Hastanesi gibi önemli tarihi binaları içermektedir. Bu tür varlıklar, birden fazla defa dönüşüm geçirmiş ve kültürel miras olarak tanımlanan tarihi binalar arasına dahil edilmiş olan Romen sağlık kurumlarının en güçlü örneklerinin başında gelmektedir. Bu binalar, günümüzde her bir anıt hastane yapısının özelliklerinin dikkate alınmasıyla koruma ve restorasyon prosedürlerinin ve politikalarının geliştirildiği ve günümüz itibariyle uygulandığı somut kültürel miras formlarını yansıtmaktadır.
43. Karadeniz çevresindeki devletlere özgü sahil kaynakları tarihsel olarak sağlığı bakım ve tedaviyle ilgili bir kavram olarak şekillendirmiştir. Örnek olarak, Romanya'da Eforie Nord, bir turizm ve eğlence merkezi olarak ün kazanmadan önce

bir sağlık tesisi olarak gelişmiştir. Söz konusu sağlık tesisi, Kral Carol I'in tasarrufuyla Techirghiol Gölü'nden elde edilen sapropelik çamurun iyileştirici bir unsur olarak kullanılması amacıyla açılmıştır. Başka bir örnek, kükürtlü maden suları ve terapötik çamur kullanılan tedavileriyle ünlü ve birkaç arkeolojik alana da sahip bir turizm merkezi olan Mangalia'dır.

44. **Rusya**'da bir objenin Rusya Federasyonu Halkının Kültürel Miras Objeleri Birleştirilmiş Devlet Sicili'ne (tarihi ve kültürel anıtlar) dahil edilmesi işlemi, "Rusya Federasyonu halkının kültürel miras objeleri (tarihi ve kültürel anıtlar)" hakkındaki 25 Haziran 2002 tarihli ve 73-FZ sayılı Federal Yasa'nın hükümleri ve yanı sıra "Kültürel miras özelliklerine sahip objelerin belirlenmesine ve kültürel miras özelliklerine sahip objelerin devlet tarafından tesciline yönelik prosedürün onaylanması" hakkındaki 2 Temmuz 2015 tarihli Rusya Federasyonu Kültür Bakanlığı'nın 1905 Sayılı Kararnamesi uyarınca gerçekte olup, Rusya Federasyonu Kültür Bakanlığı'nın tarihi nitelikteki sağlık tesislerini korumaya yönelik özel bir politikası bulunmamaktadır.
45. Kültürel miras özelliklerine sahip objelerin tanımlanmasına yönelik çalışmaların organizasyonu, hem bölgeler hem de belediyeler düzeyindeki kültürel mirası koruma makamları ve yanı sıra diğer ilgili bireyler veya tüzel kişiler tarafından gerçekte yapılabilmektedir.
46. Kültürel miras özelliklerine sahip objelerin tanımlanmasına ve kültürel miras özelliklerine sahip objelerin devlet tarafından tesciline ilişkin prosedür uyarınca, yukarıda belirtilen Rusya Federasyonu Kültür Bakanlığı'nın Kararnamesi tarafından onaylandığı üzere ve Kültür Bakanlığı'nın çalışmaları sonucunda, belediyeler düzeyindeki kültürel mirası koruma makamları ve yanı sıra diğer ilgili bireyler veya tüzel kişiler, kültürel miras özelliklerine sahip bir objenin Devlet Sicili'ne eklenmesi amacıyla, Kararname'nin ekinde verilen örneğe uygun olarak ((objenin yeri (objenin bulunduğu adres) hakkındaki bilgi (objenin adresinin yokluğuunda ise objenin bulunduğu yerin bir tanımı), objenin tarihi ve kültürel değer ve diğer bilgiler (eğer varsa) de dahil edilmek suretiyle)) bölgesel kültürel miras koruma makamlarına başvurma hakkına sahiptirler.
47. Bu konudaki ilgili kararın yetkili organlar tarafından alınabilmesi için, Federal Yasa ve 15 Temmuz 2009 tarihli Devlet Tarihi ve Kültürel Uzmanlık Yönetmeliği tarafından öngörülen prosedüre göre, ilgili olarak devlet tarafından tarihi ve kültürel uzmanlık faaliyetinin yürütülmesi gerekmektedir. İlgili objenin söz konusu uzmanlık tarafından federal öneme sahip bir kültürel miras objesi olarak Devlet Sicili'ne dahil edilmesinin uygunluğuunun teyit edilmesi durumunda, yetkili makam değerlendirilebilmesi ve ilgili olarak karar alınabilmesi için Kültür Bakanlığı'na gerekli belgeleri gönderir. Bu bakımdan, tarihi sağlık tesislerinin kültürel miras objeleri olarak tanımlanması, bölgeler ve belediyeler düzeyindeki kültürel mirası koruma makamlarının yetki alanına girmektedir.
48. Rusya Federasyonu Hükümeti tarafından onaylanan federal öneme sahip kültürel miras alanlarına yönelik devlet koruması, Rusya Federasyonu Kültür Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır. Rusya Federasyonu'nun bileşenlerinin topraklarında bulunan bölgesel öneme sahip kültürel miras anıtları ise, ilgili bölgesel düzeydeki kültürel mirası koruma makamlarının sorumluluğuundadır.

49. Halihazırda, Federal Öneme Sahip Kültürel Miras Alanları Listesinde, tarihi sağlık tesisi olarak sınıflandırılabilir 2 obje yer almaktadır: 1894-1896 yılları arasında mimarı A.A. Latkov olan Moskova Bölgesi, Sergiev Posad, Proletarskaya St. 23 adresli “Oyuncak Fabrikası (Bulaşıcı Hastalıklar Hastanesi)” ve 19. yüzyılda 1801 yılına ait anıt statüsündeki Novgorod Bölgesi, Veliky Novgorod, Antonovo sok. 11b adresli “Novgorod Teoloji Semineri Hastanesi”.
50. Ek olarak, Rusya Federasyonu ve kurumları, Rusya Federasyonu'nun çok etnik yapılı halkı için benzersiz bir değere sahip olan Rusya Federasyonu halkının kültürel mirasını korumak ve muhafaza etmek için de ayrıca çalışmalar yürütmektedir.
51. **Sırbistan**'da kültürel miras, Kültürel Miras Kanunu'nun (71/94 sayılı Sırbistan Cumhuriyeti Resmi Gazetesinde yayımlanmıştır) ve yanı sıra 52/2011 sayılı Kanunun ve 99/2011 sayılı Kanunun hükümleri uyarınca tanımlanmaktadır. Taşınmaz kültür varlıkları, yetkili devlet kurumlarının kararları ile belirlenmektedir. Olağanüstü önemi haiz taşınmaz kültür varlıkları Sırbistan Cumhuriyeti Ulusal Meclisi tarafından belirlenmekte, büyük önemi haiz taşınmaz kültür varlıkları ise Sırbistan Cumhuriyeti Hükümeti tarafından belirlenmektedir. Kültür varlıklarının korunmasından sorumlu kurumlar, olağanüstü önemi haiz taşınmaz kültür varlıklarının belirlenmesine yönelik tekliflerini, taşınmaz kültür varlıklarının tesisine yönelik teklifler için gerekli belgeleri hazırlayan kurum olan Cumhuriyet Kültürel Anıtları Koruma Enstitüsü'ne sunarlar. Kültürel varlıkların muhafazası ve kullanımı, kültürel varlıkların korunması ve yanı sıra idari ve yasal tedbirler ve de Kanunun öngördüğü diğer araçlarla sağlanmaktadır.
52. Taşınmaz Kültür Varlıkları Devlet Siciline giren sağlık kurumlarına ait tarihi binalar aşağıda belirtilmiştir: Šabac'taki eski hastane binası, Sremska Mitrovica'daki eski hastane binası, Niš'teki İlk Askeri Hastane binası, Niš'teki Pasteur Enstitüsü binası, ilk şehir hastanesi, Vračar Askeri Hastanesi, Valjevo'daki eski hastane binası, Kragujevac'daki hastanenin idari binası, Svilajnac'taki eski hastane binası, Pančevo'daki eski hastane binası, Loznica'daki eski hastane binası, Belgrad'daki Doktor Kulesi, Sremska Kamenica'daki “Anglo-Yugoslav Çocuk Hastanesi” Kompleksi, Prijepolje'deki “Anglo-Yugoslav Hastanesi” Kompleksi ve Partisan hastanesi, ve Krčagovo'daki Partisan hastanesi.
53. Sırbistan Cumhuriyeti'nde bulunan çok sayıda kaplıca alanındaki kültürel anıtlardan da bahsetmek gerekir. Arandjelovac'taki Bukovica Kaplıcasında yer alan “Prince Miloš” Kasrı'nın yeniden inşası projesi, Avrupa Kültürel Miras Yılı çerçevesinde 2018 yılında Avrupa Birliği Kültürel Miras/Avrupa Nostra Ödülleri'ne layık görülmüştür. Prens Miloš Kasrı 1907 yılında Sırbistan'ın ilk su şişeleme tesisinin yer aldığı Sırbistan'daki en eski maden suyu kaynaklarından birinin bulunduğu alanda inşa edilmiştir. Söz konusu proje, Arandjelovac'taki “Bukovička Banja” Özel Rehabilitasyon Hastanesi tarafından başlatılmış ve uygulanmıştır.
54. UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine dahil edilmesi önerilebilecek farklı doğal tıbbi uygulamaların belirlenmesi noktasında gerekli araştırmalar Sırbistan Somut Olmayan Kültürel Miras Ağı üyesi uzmanlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda, Belgrad'daki Etnografya Müzesi, “Sırbistan Halk Doktorları - doğa ve evrenle ilgili bilgiler ve uygulamalar alanındaki somut olmayan kültürel mirasın mirasçıları” projesini, söz konusu somut olmayan kültürel miras alanından gelen öğeleri haritalamak, tanımlamak ve bunların Devlet Somut

Olmayan Miras Sicili'ne girişlerini sağlamak amacıyla uygulamaktadır. Bu bağlamda, UNESCO'nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasını Temsil Eden Listesi'ne dahil edilebilecek nitelikteki özel tıbbi uygulamaların belirlenmesi amacıyla çok uluslu bir adaylık gösterilebilmesi için, somut olmayan kültürel mirasın korunması sistemine dahil olan uzmanlar ve kurumlar arasında işbirliğinin oluşturulması önem arz etmektedir.

55. **Türkiye**'de taşınmaz kültür ve tabiat mirası varlıkları 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Hakkındaki Kanun ve yanı sıra ilgili tüzük ve yönetmeliklerle korunmaktadır. Taşınmaz Kültürel Miras Varlıklarının Tanımlanması ve Listelenmesi Yönetmeliğine göre, ilgili kararlar Kültürel Mirasın Korunmasına yönelik Yerel Kurullar tarafından alınmaktadır.
56. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Hakkındaki Kanunun "Taşınmaz Kültürel ve Doğal Miras Varlıkları" başlıklı 2. Bölümü'nün 6. Maddesinde, kültürel ve doğal miras varlıkları: a) 19. yüzyıl veya daha önceki dönemlere ait tarihe sahip değerli doğal objeler ve binalar, b) 20. yüzyıl veya daha sonraki dönemlere ait tarihe sahip, fakat haiz oldukları önem ve spesifik özellikleri nedeniyle korunması gereken binalar, c) doğal koruma alanlarında bulunan kültürel miras objeleri, ve d) Türkiye tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş dönemi bakımından belirli bir önemi haiz bulunan binalar, Milli Mücadele sırasında önemli gelişmelerin yaşandığı yerler ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün yaşadığı evler olarak tanımlanmaktadır.
57. Türkiye'nin taşınmaz kültür mirasına dahil bulunan objelerin listesi 74 hastaneyi içermektedir. Bununla birlikte, restorasyon çalışmaları sadece İstanbul'da bulunan ve Sultan II. Abdülhamid'in talimatı ile 1895 yılında Üsküdar bölgesindeki Haydarpaşa ilçesinde inşa edilmiş olan Mekteb-i Tıbbiye-ı Şahane binasında devam etmektedir. Söz konusu binanın mimari tasarımı o dönemin önde gelen mimarlarından olan Alexander Vallaury ve Raimondo D'Aronco'ya aittir. Mekteb-i Tıbbiye-ı Şahane binasının Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından planlaması yapılan restorasyon çalışmaları, 7 Haziran 2016 tarihinde Sağlık Bilimleri Üniversitesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında imzalanan protokole göre yürütülmektedir.
58. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün kültürel miras listesinde herhangi bir hastane yer almamaktadır. Bununla birlikte, kültürel miras listesi, Osmanlı ve Selçuklu dönemlerinde inşa edilen "Darüşşifa" kurumlarını içermektedir. Bu kurumlar arasından Selçuklu döneminde inşa edilenler şunlardır: Konya'da Gevher Nesibe Darüşşifası ve Gıyaseddin Keyhüsrev Tıp Medresesi (1206), Sivas'ta Keykavus Darüşşifası (1217) ve Divriği Ulu Camii Darüşşifası (1228), Tokat'ta Pervane Bey Darüşşifası (Gökmedrese) (1275), Çankırı'da Atabey Ferruh Darüşşifası (1235), ve Kastamonu'da Ali bin Pervane Darüşşifası (1277).
59. Osmanlı Devleti döneminde bir taraftan mevcut Selçuklu sağlık kuruluşları kullanılmaya devam edilirken, diğer taraftan da yeni hastaneler inşa edilmiştir. Bu kapsamda, İstanbul Topkapı Sarayı Kompleksi'nde Haseki Hastanesi (1550), Atik Valide Hastanesi (1587) ve Cariye Hastanesi Mimar Sinan tarafından inşa edilmiş ve günümüze kadar korunmuştur.
60. Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait Darüşşifa binaları ise şunlardır: Sivas İzzettin Keykavus Medresesi (Şifa Hastanesi); Manisa Hafsa Sultan Külliyesi Darüşşifası; Kocaeli Çoban Mustafa Paşa Külliyesi Darüşşifası; İstanbul Atik Valide Külliyesi

Darüşşifası; İstanbul Sultan Süleyman Külliyesi Darüşşifası; Edirne II. Beyazıt Külliyesi Darüşşifası; Bursa Yıldırım Darüşşifası; Amasya Bimarhanesi; Tokat Gökmedrese Darüşşifası; ve Sivas Divriği Ulu Camii Darüşşifası.

61. **Ukrayna**'da, halihazırda yaklaşık 200 tanesinde sağlık kuruluşlarının faaliyet gösterdiği ve yaklaşık 50 tanesinin Kiev'de bulunduğu toplamda yaklaşık 500 tarihi sağlık anıtı bulunmaktadır. Simgesel sağlık hizmetleri binaları genellikle orijinal amaçları için kullanılmaktadırlar. Bu bağlamda, örneğin, Kiev'deki ulusal öneme sahip “Banyolu Askeri Hastane” mimari anıtı (1836-1844) günümüzde askeri hastane olarak hizmet vermeye devam etmektedir. Sağlık tesisi olarak inşa edilmiş olan bazı anıt tesisler ise, günümüzde artık aynı amaç için kullanılmamaktadırlar. Bu bağlamda, örneğin, Ulusal Kiev-Pechersk Tarihsel ve Kültürel Koruma Kompleksinde bulunan anıt binalar başlangıç itibariyle sağlık amacıyla inşa edilmiş hastane hücreleri olmakla birlikte, günümüzde Tarihsel ve Kültürel Koruma Kompleksi'nin bilimsel bölümlerine ev sahipliği yapmaktadırlar.
62. Tarihi müze binalarının tıbbi içerikli müzeler olarak kullanılmalrı da ilgi çekici başka bir konudur. Bu bağlamda, örneğin, ulusal öneme sahip tarihi bir anıt olan ünlü cerrah, anatomist ve eğitimci Nikolai Ivanovich Pirogov'un Vinnitsa şehrindeki mülkü (XIX. yüzyılın ikinci yarısı), N. Pirogov Ulusal Müze Evi'ne ev sahipliği yapmak üzere Ukrayna Sağlık Bakanlığı tarafından kullanılmaktadır. Ayrıca, Kiev'deki Ukrayna Ulusal Tıp Müzesi sadece Ukrayna'nın değil, aynı zamanda Avrupa'nın en büyük tıp müzelerinden biridir. Müzede, Ukrayna'nın tıbbi konularla ilişkili güzel sanat eserleri sergilenmektedir. Ukrayna Ulusal Tıp Müzesi, Avrupa Tıp Bilimleri Tarihi Müzeleri Birliği'nin aktif üyelerinden biridir. Müze, yayıncılık, eğitim ve sergi faaliyetleri ile bilinmektedir. Geç klasisizm tarzında inşa edilmiş olan Müze, XIX. yüzyıl mimarisini temsil eden bir anıt eser olan Kiev Üniversitesi tıp fakültesinin eski anatomik tiyatro binasında yer almaktadır.
63. Kiev'de bir eczane müzesi bulunmaktadır. Söz konusu müze, asıl itibariyle Kiev'de 1728 yılında açılmış olan ilk ilaç kurumudur. Müzenin restorasyonuna yönelik olarak 1983 yılında başlatılmış olan çalışmalar 1986 yılında tamamlanarak eczane müzesi açılmıştır. Müzenin koleksiyonunda 50.000'den fazla sergi yer almaktadır. Söz konusu sergiler arasında; 18. ve 19. yüzyıllara ait eczane mobilyaları, farklı dönemlere ait farmasötik yemek örnekleri, 19. ve 20. yüzyıl Kiev Rusyası, Rusya ve Polonya farmakopesi dönemlerine ait el yazmaları parçaları, eski zamanların tıbbi ve terapötik ders kitapları, reçete kitapları, ve Kiev eczacılarının kişisel arşivleri. Ek olarak, Lviv'de, bilim adamları, eczacılar ve hevesli koleksiyoncular tarafından toplanan üç binden fazla nadir serginin teşhir edildiği bir Eczacılık Müzesi bulunmaktadır. Yine, Lutsk'ta da bir Eczacılık Müzesi faaliyet göstermektedir. Eczane müzesinin bulunduğu bina 18. yüzyılın sonunda inşa edilmiştir. Müzede, ilaç yapımına yönelik tarifler içeren eski Latin, Almanca, Lehçe kitaplar bulunmaktadır. Müzede ayrıca ilaç yapmak üzere tasarlanmış çok sayıda eski laboratuvar ekipmanı da bulunmaktadır. Müzenin eczanesi ve laboratuvarı
64. hala aktif olarak işler haldedir. Laboratuvarda dermatolojik ilaçlar üretilmektedir. Eczanede, şifalı bitkilerden oluşan bir koleksiyon 1942 yılından bu yana muhafaza edilmektedir.
65. Lutsk şehri, ayrıca, ulusal öneme sahip mimari bir anıt olan bununla birlikte asıl itibariyle sağlık sistemi ile herhangi bir ilgisi bulunmayan Trinitarian manastır binası

(18-20. yüzyıllar) nezdinde bazı nedenlerden dolayı bir askeri hastane olarak faaliyet göstermiş olan bir sağlık kuruluşu örneğine de ev sahipliği yapmaktadır. Günümüzde, mimari anıtların muhafazası ve korunması kapsamında ve şehir merkezinin turizm potansiyelinin artırılması amacıyla, yerel makamlar söz konusu hastanenin taşınması sürecini başlatmıştır.

III. SONUÇLAR

66. Anıtlarda kendini gösteren kültürel gelişimin tarihsel sürekliliği ve geçmiş ile bugün arasındaki canlı bağlantıların varlığı, tarihsel ve kültürel mirasın korunmasını salık veren ana teşvik unsurlarıdır. Tarihi ve kültürel anıtlar, belirli tarihsel mesajlar taşımakta, halkın kaderlerinin tanıklığını yapmakta ve gelecek nesillerin eğitimi için bir arka plan işlevi görmektedirler.
67. Tarihi ve kültürel değeri olan özel özelliklere sahip tarihi sağlık tesisleri, ya mimari mirasın objeleri arasına (orijinal hallerinin kısmen veya tamamen muhafaza edilebilmiş olması veya belirli kültürleri, dönemleri, stilleri, gelenekleri, inşaat teknolojilerini temsil ediyor olmaları veya ünlü kişilerin eserleri olmaları durumunda) ya da tarihi mirasın objeleri arasına (önemli tarihsel olaylarla ve özellikle doktorlar olmak üzere ünlü kişilerin hayatı ve çalışmaları ile ilişkili olmaları durumunda) ya da anıtsal sanat objeleri arasına (güzel sanat eserleri olmaları durumunda) ya da peyzaj tasarımı anıtları (örneğin, park inşaatlarının doğal veya insan yapımı manzara ile birleştirilmesinin örnekleri olarak sanatoryum parkları) arasına yerleştirilebilir.
68. Tarihi ve kültürel miras objelerinin müstesna değeri, özgünlüklerinde, evrenselliklerinde ve küresel değerlerinde yatmaktadır. Tarihi sağlık tesisleri ulusal mevzuatlarda ayrı bir kategori altında gruplandırılmamıştır. Bu nedenle, mevzuat bu objelerin tanımlanması ve özel bir şekilde tescil edilmesi için ayrı bir prosedür öngörmemektedir. Bununla birlikte, bu objelerin devletler tarafından diğer kültürel miras objeleri ile eşit ölçüde muhafaza edildikleri ve korundukları ifade edilmelidir. Dahası, bu objeler hem kültürel değeri olan objeler olarak hem de tıbbi amaçlar için kullanılan önemli objeler olarak çifte korumaya sahiptirler.
69. Günümüzde kültürel mirasın korunması konusu giderek daha tartışmalı ve karmaşık hale gelmektedir. Bu sorunun ele alınması yönteminin süreklilik içermesi gerekmektedir. Ulusal düzeyde tarihi ve kültürel mirasın korunmasına yönelik önlemler, ilgili olarak ihtiyaç duyulan fonlar ve söz konusu tarihi ve kültürel mirasın bulunduğu ülkenin ekonomik, bilimsel ve teknik kaynaklarının eksikliği nedeniyle genellikle yetersizdir.
70. Maalesef, miras varlıklarının fiziksel kaybına ve tahrip edilmesine yönelik tehditler, olumsuz iklim koşulları, doğal afetler, hava kirliliği, kontrolsüz kentleşme ve trafik, binaların bakımının uygun olmayan yöntemlerle gerçekleştirilmesi, yangınlar vb. gibi nedenlerin daha da ivme kazandırdığı doğal yaşlanma süreçleriyle ilişkilidir. Bu bakımdan, miras varlıklarının kalitatif bakımlarının gerçekleştirilmesi ve düzgün bir şekilde işletilmeleri, tarihi ve kültürel miras objelerini korunması noktasında en etkili ve tek koruyucu yöntemdir.
71. Tarihsel ve kültürel mirasın korunmasına yönelik disiplinlerarası ve kurumlar arası bir yaklaşım, mevcut tüm kaynaklar kullanılarak teşvik edilmelidir. Bu mirasın korunmasına ilişkin zorluklar, sadece simgesel varlıkları koruma makamları tarafından değil, aynı zamanda şehir planlaması, mimari, ekonomi, endüstriyel

kalkınma, ekoloji, ulaşım vb. konuların çözümü için çalışan yapılar tarafından da ele alınmalıdır.

72. Tarihsel ve kültürel mirasın korunması için mevcut politikalar çerçevesinde ekonomik kaynakların seferber edilmesi ve tarihsel ve kültürel mirasın entegre bir şekilde korunması devletlerin bu konudaki stratejilerinin önemli bir unsurunu teşkil etmektedir. Entegre koruma ilkesi, kamu ve sivil toplum sektörü ile ortak ilişkilerin geliştirilmesinde hükümet organlarının inisiyatifte bulunması, söz konusu ilişkileri düzenlemesi ve koordine etmesine yönelik işlevleri içermektedir.
73. Tarihsel ve kültürel mirasın yer aldığı tek bir veri tabanının oluşturulması, simgesel varlıkların sicilinin yönetimini ve düzeltilmesini, incelenmelerini, hesaplarının tutulmasını ve envanter kontrolünü sağlar. Bilgilendirme yönüyle veritabanı yönetimi, korumaya tabi objelerin tespitine yönelik önlemleri destekler ve yanı sıra kültürel miras varlıklarının kullanımının ve teknik durumunun ve de restorasyon geçmişlerinin takip edilmesini sağlar.
74. Olası kültürel değer kayıplarının yerinin doldurulamayacağını ve bunun geri döndürülemez bir süreç olacağını söylemek abartı olmaz. Herhangi bir miras kaybının kaçınılmaz olarak şimdiki ve gelecek nesillerin yaşam alanları üzerinde bir yansıması olacaktır. Söz konusu türden kültürel miras kayıpları, modern kültürün gelişimi veya yeni anlamlı eserlerin yaratılmasıyla telafi edilemezler. Tarihsel ve kültürel değerlerin birikimi ve korunması medeniyetin gelişiminin temelini oluşturur. Bu nedenle, her ülkeye özgü tarihi sağlık tesisleri de dahil olmak üzere tarihi ve kültürel mirasın itina ile ele alınması ve söz konusu tarihi ve kültürel mirasın nesilden nesile aktarılması, tüm KEİ Bölgesi için ortak müreffeh bir geleceğin inşa edilebilmesi amacıyla emsalsiz bir kolektif güç oluşturmak adına önemlidir.